

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СТРАХУВАЛЬНИКА У ВІДНОСИНАХ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

Соловійов О. В.,

*асистент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого*

Одним із найважливіших учасників правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання є страхувальник. В міжнародній термінології цей суб'єкт також називається полісотримачем (policyholder).

В Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» зазначається, що термін «страхувальник» вживається в цьому Законі у значенні, наведеному у Законі України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», відповідно до якого страхувальниками є роботодавці та інші особи, які відповідно до цього Закону зобов'язані сплачувати єдиний внесок.

Зазначене визначення дає можливість виділити, по-перше, те, що загальним для всіх страхувальників є необхідність сплачувати страхові внески, а по-друге, – до кола страхувальників відносяться роботодавці – фізичні та юридичні особи, а також інші особи, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок. При цьому кожний страхувальник зацікавлений у збереженні життя й здоров'я своїх працівників, оскільки останні працюють у його інтересах.

Проаналізувавши положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» можна дійти висновку, що страхувальниками у відносинах із соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання можуть бути, в першу чергу, роботодавці. Роботодавці поділяються на: юридичних осіб, фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб, які використовують найману працю без реєстрації в якості суб'єкта підприємницької діяльності (СПД).

Роботодавці-юридичні особи, а також фізичні особи-підприємці набувають статусу страхувальника з моменту взяття їх на облік органом доходів і зборів шляхом внесення відповідних відомостей до реєстру страхувальників. Взяття їх на облік здійснюється на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб

та фізичних осіб – підприємців», не пізніше наступного робочого дня з дня отримання зазначених відомостей.

Фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту), за умови, якщо на них не поширюється дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», набувають статусу страхувальника не пізніше наступного робочого дня з дня отримання органом, який здійснює постановку на облік, від них відповідної заяви.

Особливий інтерес становить питання щодо того, хто є страхувальником для учнів та студентів навчальних закладів, клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів, залучених до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах, а також засуджених.

На наш погляд, страхування студентів від нещасного випадку на виробництві повинно фінансуватись тією особою, яка сплачує за навчання студентів, тобто є зацікавленою стороною. Розмір страхового внеску необхідно включити до складу вартості навчання. Проте безпосереднє перерахування зазначених коштів до органу, який здійснює адміністрування єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, повинен здійснювати навчальний заклад, з яким застрахований учень, студент, клінічний ординатор, аспірант або докторант знаходиться у відповідних правовідносинах із навчання.

Стосовно засуджених, які також є застрахованими, варто зазначити, що установи виконання покарань утримуються за рахунок Державного бюджету і є неприбутковими установами. Але всі потреби цих установ держава, бюджет якої наповнюється переважно за рахунок сплати податків, задовольнити не в змозі. Тому в умовах позбавлення волі засуджені утримують себе самостійно, тобто самі сплачують за своє утримання в установі шляхом сплати комунальних послуг, оплати вартості одягу, їжі, постільних речей та ін. До того ж засуджені, які працюють на підприємствах та виробництвах установ виконання покарань, виготовляють певну продукцію, реалізація якої дозволяє забезпечувати відповідну установу, а сама продукція споживається суспільством. А зароблені засудженим в установі виконання покарань гроші дозволяють виконувати вирок суду щодо відшкодування збитків та шкоди, заподіяної злочином, сплати аліментів, погашення зобов'язаності за виконавчими листами, сплати платежів та зборів до пенсійного фонду та фондів соціального страхування, виконувати інші зобов'язання¹.

---

¹ Кримінально-виконавче право : підручник / В. В. Голіна, А. Х. Степанюк, О. В. Лисодєд та ін. ; за ред. В. В. Голіни і А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2011. – С. 223.

Враховуючі зазначене, вважаємо, що страхувальником, тобто особою, яка зобов'язана сплачувати страховий внесок, повинен бути той суб'єкт, який отримує користь від праці засудженого, тобто або кримінально-виконавча установа, або підприємство, з яким був укладений спеціальний договір, відповідно до якого засуджений має працювати на цьому підприємстві.

Стосовно осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності, то, як слушно зауважує Н. Б. Болотіна, в цьому випадку застрахована особа є своїм страхувальником, оскільки добровільно бере участь у сплаті страхових внесків на соціальне страхування¹.

Щодо осіб, які відбувають покарання у виді громадських робіт, які, на нашу думку, також повинні вважатись застрахованими в системі державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві, вважаємо, що страхувальниками для них повинні бути ті підприємства, на яких, відповідно до п. 5.2 розділу II Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, засуджені відбувають громадські роботи. Додатковим аргументом на користь цієї думки є те, що в зазначеній Інструкції в розділі 6, який має назву «обов'язки власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу, на яких засуджені особи відбувають покарання у виді громадських робіт», в п. 6.8 зазначається, що у разі ушкодження здоров'я під час виконання покарання відшкодування шкоди засудженим особам здійснюється відповідно до законодавства про страхування від нещасного випадку². Тобто, враховуючи те, що страхування від нещасного випадку відбувається на підставі сплати страхових внесків, можна зробити висновок, що в зазначеній інструкції прямо передбачається, що до обов'язків підприємства відноситься здійснення страхування засудженого від нещасного випадку на виробництві, тобто сплата необхідного страхового внеску протягом періоду виконання громадських робіт засудженим.

---

¹ Болотіна Н. Б. *Право соціального захисту України*. – К. : Знання, 2008. – С. 223.

² Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань // Затв. Наказом Держ. деп. України з питань вик. покар., МВС України від 19.12.2003 № 270/1560.